

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA AL CARRER DELS
MESTRES CASALS I MARTORELL, NÚM. 1-7 i 6-20.

BARCELONA (BARCELONÈS)

Codi MHCB: 227/04

Dates de la intervenció: 21 a 26 d'octubre de 2004.

Laia Santanach i Suñol

Maig de 2005

ÍNDEX

1. Fitxa tècnica	3
2. Situació del jaciment	4
3. Notícies històriques i intervencions anteriors	6
4. Motivacions i objectius de la intervenció	14
5. Metodologia	15
6. Descripció dels treballs realitzats	16
7. Conclusions	19
8. Bibliografia	21
ANNEXES	24
Repertori estratigràfic	
Documentació gràfica	
▪ Documentació fotogràfica	
▪ Documentació planimètrica	

1. Fitxa tècnica

NOM DEL JACIMENT	Carrer dels Mestres Casals i Martorell, núm. 1-7 i 6-20.
UBICACIÓ	Barri de Sant Pere, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431281.93 Y: 4582380.23 Z: 6'54 m. s. n. m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	21 a 26 d'octubre de 2004
PROMOTOR	FECSA ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Laia Santanach i Suñol

2. Situació del jaciment

El seguiment arqueològic que s'ha efectuat, i del qual presentem la memòria, s'ha portat a terme al nucli antic de Barcelona, concretament en una zona limítrof entre el barri de Sant Cugat del Rec i el de Sant Pere, en un indret amb terrenys quaternaris.

El terme municipal de Barcelona s'estén bàsicament sobre una superfície gairebé plana (el Pla de Barcelona). El Pla s'expandeix cap al nord-est i el sud-oest fins els límits naturals que marquen les artèries fluvials del Besòs i del Llobregat. Les coordenades entre les quals s'estén són 2°07' a 2°11' de longitud est de Greenwich i 41°22' a 41°27' de latitud nord.¹

La funció de capital de Barcelona ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica del Pla, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció nord - sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besòs - Congost - Ter); accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell, el primer, i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon².

En aquesta plana, quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament distingibles³:

- a) El nucli antic, que restà clos fins a la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Proper a la mar, està dominat pel sud pel gran promontori de Montjuïc, que s'aixeca suaument sobre el Pla i cau bruscamment sobre la mar, facilitant així la defensa del litoral. En aquesta zona hi podem diferenciar tres àrees:
- un nucli central, damunt el Mont Tàber, que correspon a la primitiva ciutat romana.
 - al voltant d'aquest nucli central trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval i que s'inclogueren

¹ SANZ, 1988, pàg. 19 i 21.

² AA. VV., 1982, pàg. 68.

³ AA. VV., 1982, pàg. 68.

dins el perímetre de les muralles aixecades els segles XIII-XIV. Algunes d'aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de la Mercè, de Santa Maria del Mar, de Sant Cugat i de Sant Pere (la zona intervinguda se situaria en una zona limítrof entre aquests dos últims barris).

- els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat, que es bastí durant la segona meitat del segle XIV i la primera del XV.
- b) Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat.
- c) Una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX (l'Eixample del pla Cerdà), quan caigueren les muralles medievals que encotillaven el creixement urbanístic de la ciutat.

3. Notícies històriques i intervencions anteriors

Notícies històriques

La zona intervinguda va formar part de l'ager o territori de la *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, ciutat romana fundada en època d'August.

La fundació de *Barcino* va suposar, d'una banda, una modificació en l'estructura del territori, ja que es dividí per tal d'estructurar i ordenar el camp i per facilitar, mitjançant el cadastre, la recaptació d'impostos. De l'altra banda, i relacionat amb el que acabem d'esmentar, la nova fundació va significar la desaparició d'algunes *villae* republicanes tardanes i la construcció d'altres de noves a partir del segle I d. C., mentre que les que sobrevisqueren foren objecte de modificacions importants⁴.

És possible, doncs, que l'àrea on s'ha realitzat el seguiment fos ocupada per vil·les (se n'han documentat restes o indicis a la plaça d'Antoni Maura, a l'avinguda Francesc Cambó o, ja una mica més lluny, a la plaça de l'Àngel i al carrer de Montcada⁵), així com també és probable que formés part de la necròpolis romana tardana que s'ha documentat àmpliament a l'entorn de la ciutat, a banda i banda de l'antiga via d'accés, la Via Augusta, que desembocava al *cardo maximus* de la ciutat pel nord-est.⁶

En qualsevol cas, els orígens de la urbanització de la zona intervinguda s'han de buscar en un procés marcat per l'augment de la producció agrícola i un desenvolupament comercial i artesà que, sumat a la densificació del clos emmurallat, va provocar l'aparició de *vilanoves* al voltant de la ciutat romana a la darreria del segle X, durant el segle XI i al llarg del segle XII⁷.

Els nous nuclis de població nasqueren en centres d'atracció pròxims a la ciutat. Per exemple, a l'entorn del mercat que se celebrava al peu de la porta

⁴ GRANADOS, 1991, pàg. 157-158.

⁵ PALET, 1997, pàg. 172-173.

⁶ GRANADOS, 1991, pàg. 158-159; HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 38, 50 i 51.

oriental de la muralla aparegué el *burgus* o Vilanova del Mercadal, també anomenada Bòria (segle X), sota l'aqüeducte romà en ruïnes s'originà la Vilanova dels Arcs (segle X), i a prop d'edificis religiosos nasqueren d'altres vilanoves, com la de Santa Maria de les Arenes (segle X), o bé la de Santa Maria del Pi, la de Sant Cugat o la de Sant Pere (totes elles del segle XI).⁸

Aquestes dues últimes vilanoves ens interessien especialment, ja que la zona on s'ha realitzat la intervenció arqueològica preventiva es troba en una zona limítrof entre les dues.

La Vilanova de Sant Pere s'origina en l'abadia de monges benedictines de Sant Pere de les Puelles. Per la seva banda, la Vilanova de Sant Cugat, també anomenada Bòria de Sant Cugat⁹, va créixer al voltant de l'església de Sant Cugat del Rec (erigida el 1023 pel canonge Guislabert, més tard bisbe de Barcelona¹⁰) i, sobretot, seguint el traçat de la via francisca (que molt probablement es correspondria a l'antiga Via Augusta). Actualment, el recorregut de l'antiga via coincideix amb els carrers de la Bòria, dels Corders, dels Carders i del Portal Nou¹¹.

Durant aproximadament aquest període, també, es portà a terme una obra d'infraestructura que tingué una gran importància en el desenvolupament d'ambdós barris: a iniciativa del comte Mir es va construir el Rec Comtal, molt probablement aprofitant el traçat d'un dels antics aqüeductes romans (sabem que ja existia el "*regio de Miro Comite*" l'any 964¹²).

L'altra gran infraestructura de la zona es portaria a terme entre els segles XII i XIII: al segle XII es desvià el torrent del Merdançar cap a la plaça de la Llana i el carrer dels Assaonadors, probablement per urbanitzar sense traves l'àrea entre el Mercadal i Santa Maria de les Arenes; al segle següent es convertí el Merdançar en claveguera des de la riera de Sant Joan fins a la plaça de la Llana. D'aquesta manera, el Merdançar es transformava en la claveguera

⁷ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, fig. 4 i 5; HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 80-82; MARSINACH, 1989, pàg. 120.

⁸ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 12 i fig. 4 i 5; GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 41.

⁹ AA. VV. 1969-1980, vol. 3, pàg. 732, entrada "Bòria, la".

¹⁰ AA. VV. 1969-1980, vol. 13, pàg. 209, entrada "Sant Cugat del Rec".

¹¹ FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 164; HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 71.

mestra de la ciutat: netejava el peu dels Palaus Comtal i Episcopal, l'àrea més densa del *burgus* i servia l'escorxador de la ciutat; finalment retornava al Rec al punt on hi havia el molí de la Mar.¹³

En el context d'aquesta incipient urbanització de la zona es va iniciar la construcció, l'any 1243, de la nova església de Santa Caterina, que no seria acabada fins el 1275. De manera paral·lela a la construcció de l'església es van edificar la resta de dependències del convent, que finalment ocupà un ampli espai delimitat pels actuals carrers de les Freixures, de Colomines, de Giralt el Pelliser, del General Álvarez de Castro, de l'Avinguda de Francesc Cambó i de la plaça de Santa Caterina.¹⁴

D'altra banda, el desenvolupament de les diverses vilanoves al voltant de la ciutat va comportar la necessitat de construir un nou recinte emmurallat per a protegir-les (el primer recinte, la muralla romana del segle IV, havia quedat sobrepassada pel creixement demogràfic). Així doncs, durant la segona meitat del segle XIII s'inicià la construcció de la nova muralla. La Vilanova de Sant Pere i part de la de Sant Cugat foren englobades pel tram construït entre 1286 i 1295, mentre que el tram començat el 1358 acabà d'incorporar la resta de la Vilanova de Sant Cugat al recinte emmurallat.¹⁵

Tant l'antiga Vilanova de Sant Pere com la de Sant Cugat apareixen als fogatges medievals dins del quarter de Sant Pere. Així, a través dels fogatges sabem que el quarter de Sant Pere, més enllà de la part que englobava de l'antic *burgus* del segle XI (on sí que hi havia una concentració d'oficis artesans i comercials), presentava al segle XIV uns baixíssims percentatges d'oficis i una posició relativament benestant.¹⁶

Ara bé, la presència del Rec Comtal i del Merdançar va anar atraient a l'antic quarter de Sant Pere la instal·lació d'indústries tèxtils i d'adoberies, molt presents a l'àrea durant els segles XVI i XVII (en trobem el record en el nom de

¹² FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 178.

¹³ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 13 i 15 i fig. 5 i 6; GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 42.

¹⁴ AGUELO, HUERTAS i PUIG, 2003, pàg. 78-79

¹⁵ HURTADO, MESTRE i MISERACHS, 1995, pàg. 120-121.

¹⁶ GUÀRDIA i GARCIA, 1992, pàg. 46-48.

carrers com Assaonadors, Blanqueria, Carders, Corders, Candeles, Cotoners, plaça de la Llana, Basses de Sant Pere, etc.).¹⁷

D'altra banda, al voltant de l'eix format pel carrer de la Bòria, dels Corders i dels Carders es van anar concentrant serveis de transport (alfòndecs, traginers, hostals) i de correus.¹⁸

La tradició artesana tèxtil de la zona de Sant Pere i la proximitat del Rec Comtal feren que durant la segona meitat del segle XVIII s'hi instal·lessin gran quantitat de fàbriques d'indianes, malgrat que inicialment no van ocupar edificis que els anessin destinats específicament, sinó que es realitzaren reformes i ampliacions dels edificis d'habitatges per a encabir-hi els nous processos industrials. La mancança d'espai al barri, però, en un context d'augment demogràfic i densificació a la ciutat, jugaren a favor del barri del Raval, que tenia més espais lliures. Moltes de les oficines, no obstant això, restaren al barri de Sant Pere, i algunes antigues indústries es reconvertiren en magatzems de venda a l'engròs.¹⁹

Durant el segle XIX i primeria del segle XX, els barris de Sant Pere i de Sant Cugat van ser objecte de grans canvis que en modificaren en bona part la fesomia: foren afectats per la conversió dels antics cementiris parroquials i d'altres espais en places públiques²⁰, així com pels processos de desamortització de la primera meitat del segle XIX, per l'enderrocament de les muralles el 1854²¹ i per la política d'obrir nous carrers més amples i rectes a la ciutat antiga (carrer de la Princesa, entre 1851 i 1853, i la Via Laietana, entre 1908 i 1913²²).

¹⁷ FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 164-165 i 182.

¹⁸ AA. VV. 1969-1980, vol. 3, pàg. 732, entrada "Bòria, la".

¹⁹ FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 184-185; GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 69.

²⁰ Pel que fa als cementiris parroquials, el 1775 Carles III va ordenar suprimir-los a l'interior de les grans urbs i es construï el Cementiri Nou a la platja de la Mar Bella; el 1816 s'ordenà que els de dins de les ciutats fossin empedrats (FABRE i HUERTAS, 1977, pàg. 175; GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 77-78 i 81).

²¹ GARCIA i GUÀRDIA, 1986, pàg. 76.

²² El desembre de 1913 es va enderrocar l'última illa de cases que impedia la visualització completa del solar de la futura Via Laietana (AA. VV., 2001, pàg. 61, 63 i 156).

Intervencions anteriors

Tenint en compte la notable quantitat d'excavacions arqueològiques que s'han portat a terme a l'àrea, ens limitarem únicament a exposar aquelles més immediates a la zona intervinguda (tant temporalment com espacialment) i que més dades han proporcionat pel que fa al seu desenvolupament històric.

No obstant això, tot i la distància temporal citarem en primer lloc la intervenció efectuada a l'avinguda de Francesc Cambó (1984-1985), ja que la seva importància ho justifica (tant per les restes documentades com per ser un precedent de les actuacions més recents a la mateixa avinguda o a carrers contigus²³). La intervenció va consistir en una sèrie de sondejos per tal de determinar la viabilitat o no de construir un aparcament subterrani sota l'avinguda. Concretament, es va documentar l'ocupació de la zona per una necròpolis de tombes d'inhumació durant el baix imperi, fins a una data desconeguda, però probablement anterior al segle X. A partir d'aquí, no aparegueren testimonis d'una ocupació continuada de l'àrea fins a la baixa edat mitjana, moment a partir del qual es té constància d'habitació de la zona fins a l'actualitat.²⁴

A finals de 1997 i principis de 1998 es van realitzar treballs de prospecció arqueològica al solar del mercat de Santa Caterina. Es documentà material romà dispers (d'aproximadament el canvi d'era), estrats d'aportació natural del segle V d. C., una gran àrea de necròpolis a la zona nord-est (segles IV – IX d. C.) i estructures pertanyents a la fase conventual del solar.²⁵

Amb motiu d'unes feines de rebaixos i moviments de terres al carrer Fonollar, núm. 13, l'any 1998 s'hi va portar a terme una intervenció de control arqueològic. En la zona que ja es va trobar rebaixada, al nord del solar, es van localitzar estructures i nivells d'època romana: la fonamentació d'un pilar, un enterrament de *tegulae* a doble vessant i les restes d'un possible forn. Al sud del solar es va realitzar un sondeig manual en què es documentaren diferents

²³ Ens referim a les intervencions dirigides per Anna Bordas i Genard Torres (2001-2002), per Oscar Matas i Laura Suau (2002-2003) i per Vanesa Camarasa i Joan Piera (2002-2003), les memòries de les quals estan en fase d'elaboració.

²⁴ GRANADOS, 1989.

fases d'ocupació, des del món romà (un nivell d'argiles del segle II d. C. i una possible sitja) a l'actualitat, passant per l'època medieval (un parell de murs i uns nivells de preparació del terreny que amortitzaven un retall del segle XIV) i per la moderna (diversos paviments, clavegueres, un mur amb una arcada tapiada i el conjunt de nivells d'ús i fonamentació del mur).²⁶

La localització, al nord del solar de Fonollar núm. 13, d'una tomba romana va generar una excavació arqueològica l'any següent. Durant els treballs es posà de manifest l'existència d'una continuïtat d'ocupació a la zona. Així, es van documentar habitatges del segle XIX i principis del XX, un nivell de terraplenament del segle XVIII, un pou de la baixa edat mitjana i diversos moments d'ocupació d'època romana tardana: un nivell de terraplenament de la segona meitat del segle IV d. C., una necròpolis posterior a aquest terraplenament (amb tombes de *tegulae*, tombes amb fossa i tombes sense) i, també posterior a la segona meitat del segle IV, un nivell de terraplenament que amortitzava la zona com a necròpolis i un gran retall, potser per extreure argiles.²⁷

El mateix any 1999 es va iniciar una excavació en extensió (que el 2002 encara era en curs) al solar de l'antic mercat de Santa Caterina, motivada per les obres de remodelació de l'edifici del mercat. La intervenció arqueològica va permetre documentar una primera ocupació de l'àrea durant el bronze inicial (amb la presència d'un enterrament doble d'inhumació i un parell de sitges), una segona fase durant l'alt imperi (aparegué un possible centre productiu d'àmfores), una tercera fase entre els segles IV i VI d. C., en què es documentà una necròpolis (amb enterraments en fossa simple, *tegulae* a doble vessant, àmfores i edificacions de caràcter funerari), i, finalment, l'evolució de l'església i convent de Santa Caterina durant l'època medieval i moderna, la qual queda plenament reflectida amb la important quantitat de restes estructurals.²⁸

²⁵ HUERTAS i MORER, 1999.

²⁶ PIERA, [1998 o posterior].

²⁷ FÀBREGAS, 2002.

²⁸ AGUELO, HUERTAS i PUIG, 2003.

Així mateix, l'any 2000 es van efectuar sondejos al solar Fonollar / Gombau, en què es documentaren murs amortitzats al segle XVIII.²⁹

Per acabar, durant els anys 2002 i 2003 es va dur a terme un projecte d'instal·lació de recollida pneumàtica d'escombraries als entorns del Mercat de Santa Caterina, que va permetre identificar, una vegada més, restes de la necròpolis romana, així com una important trama urbanística d'època medieval i moderna. Cal destacar la troballa d'un jaciment (necròpolis i hàbitat) de l'època del bronze inicial al solar del Pou de la Figuera³⁰.

²⁹ HUERTAS, 2003.

³⁰ AA.VV. ,2003.

4. Motivacions i objectius de la intervenció

El seguiment arqueològic de la present memòria es va originar arran d'una obra promoguda per l'empresa FECSA ENDESA per tal de realitzar una estesa de cable subterrani (núm d'obra: 124420). Com que l'àrea afectada forma part d'una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric de la ciutat de Barcelona, es plantejà la necessitat de realitzar una intervenció arqueològica preventiva.

El control arqueològic de l'obra es va encarregar a l'empresa de gestió arqueològica ATICS, S. L., i l'arqueòloga Laia Santanach n'assumí la direcció tècnica. Els treballs de control es van dur a terme entre els dies 21 i 26 d'octubre de 2004, sota la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Pel que fa als treballs d'estesa de cable, foren executats per l'empresa ESPELSA.

Amb el seguiment arqueològic es pretenia, d'una banda, localitzar i documentar possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, i, de l'altra banda, i relacionat amb la primera, obtenir la màxima informació possible de l'àrea afectada per tal de complementar els estudis realitzats fins a l'actualitat. En aquest sentit s'ha de tenir en compte que el lloc que ens ocupa:

- a) es troba a la zona suburbial de la ciutat romana de *Barcino*.
- b) forma part d'una de les àrees d'expansió de la ciutat durant la baixa edat mitjana.
- c) està situat en una zona en què s'ha documentat la presència de nombroses estructures domèstiques d'època medieval i moderna.

5. Metodologia

Tal i com el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona especifica, en aquesta intervenció arqueològica s'ha utilitzat el mètode de registre ideat per E. C. Harris³¹ i A. Carandini³².

Es tracta d'una metodologia sistemàtica que consisteix a registrar objectivament els estrats que s'exhumen, amb l'objectiu d'entendre'n la formació, delimitació i ordre de deposició. Per a fer-ho, es numera els estrats sota el nom d'"unitat estratigràfica" (u. e.), de manera que se'ls individualitza uns dels altres. Cada u. e. es registra en una fitxa on s'indiquen les dades que permeten la seva correcta identificació i descripció (ubicació en el jaciment, característiques físiques, posició física respecte a la resta d'u. e. del jaciment amb les quals es relaciona).

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic: planimetria d'una banda i fotografia de l'altra. La planimetria es concreta en plantes i seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i una de sincrònica de les troballes realitzades. Pel que fa al material fotogràfic, és imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també el tractament que es dóna al material arqueològic, si n'apareix durant els treballs d'excavació (no és aquest el cas del seguiment de la present memòria). En primer lloc, es renta amb aigua (sempre que sigui possible per les característiques del material) i se sigla cada peça, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (la sigla consisteix en el codi del jaciment – amb l'any– i la unitat estratigràfica a què pertany el material). I, en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal que quedin individualitzades.

³¹ HARRIS, 1991.

³² CARANDINI, 1997.

6. Descripció dels treballs realitzats

Els treballs havien de consistir en la realització d'una canalització en rasa al carrer dels Mestres Casals i Martorell, núm. 1-7 i 6-20. Ara bé, l'obra sotmesa a control arqueològic va comprendre únicament els núm. 6-20 (a partir de cable que provenia del núm. 9 del carrer)³³, ja que la canalització entre els núm. 1 i 7 ja s'havia realitzat força temps endarrere, segons els obrers van explicar a l'arqueòloga (sembla que precisament se'ls va parar l'obra pel fet de no tenir control arqueològic).

El seguiment arqueològic es va efectuar entre els dies 21 i 26 d'octubre de 2004.

El procediment de treball fou el següent: l'extracció del paviment actualment en ús i de la seva preparació es va portar a terme mitjançant martell compressor; el buidatge de la rasa fins a la profunditat desitjada, en canvi, es va fer de manera manual, utilitzant pic i pala.³⁴

Les unitats estratigràfiques que aparegueren durant el procés d'excavació es van anar numerant de manera correlativa a partir del núm. 100, ja que es va donar aquest número identificador a la rasa (Rasa 100).

L'estratigrafia que es va documentar a la rasa, d'entre 40 i 50 cm. d'amplada, fou la següent³⁵:

- La u. e. 101, que consistia en el nivell de paviment actualment en ús al carrer dels Mestres Casals i Martorell (únicament davant de la finca núm. 6-8 i el primer metre del sud-est de la finca núm. 10). Es tractava d'un nivell de formigó d'uns 25 cm. de potència. Apareixia, doncs, entre 6'543 i 6'293 m. s. n. m. Cobria la u. e. 106.

³³ Vegeu, als Annexes: "Documentació planimètrica", fig. B.

³⁴ Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 2 i 3.

³⁵ Vegeu, als Annexes: "Documentació fotogràfica", fig. 4 i 5.

- La u. e. 102, formada pel nivell de paviment actualment en ús al carrer dels Mestres Casals i Martorell, entre el núm. 10 (després del primer metre pel sud-est) i el núm. 20. Era composta per lloses de pedra rectangulars de 34/35 x 49/50 cm. d'uns 5 cm. de potència. Apareixia, per tant, entre 6'543 i 6'493 m. s. n. m. Cobria la u. e. 103.
- La u. e. 103, consistent en la preparació del paviment actualment en ús al carrer dels Mestres Casals i Martorell, entre el núm. 10 (després del primer metre pel sud-est) i el núm. 20. Aquest nivell, de formigó, tenia una potència d'uns 20 cm. Es documentà entre 6'493 i 6'293 m. s. n. m. Era cobert per la u. e. 102 i cobria la u. e. 104.
- La u. e. 104, formada per un nivell de paviment del carrer Mestres Casals i Martorell ja amortitzat, entre el núm. 10 (després del primer metre pel sud-est) i el núm. 20. Estava format per lloses de característiques molt similars a les de la u. e. 102, també d'uns 5 cm. de gruix. Apareixia entre 6'293 i 6'243 m. s. n. m. La u. e. 104 era coberta per la u. e. 103 i cobria la u. e. 105.
- La u. e. 105, que consistia en la preparació de formigó del nivell de paviment del Carrer Mestres Casals i Martorell ja amortitzat, entre el núm. 10 (després del primer metre pel sud-est) i el núm. 20. Tenia una potència d'uns 10 cm. (es documentà entre 6'243 i 6'143 m. s. n. m.). Era cobert per la u. e. 104, mentre que cobria la 106.
- I, finalment, la u. e. 106, composta per sauló de color marró grisós (si bé amb algunes zones més ataronjades) barrejat amb restes de material constructiu contemporani i amb clapes d'argiles vermelles. La presència d'aquest sauló responia a l'existència de rases prèvies realitzades per a la instal·lació de xarxes subterrànies de serveis. En aquest sentit, es va constatar l'existència de clavegueres i canonades d'aigua i gas que creuaven transversalment la rasa, així com també es documentà la presència de serveis d'aigua i d'electricitat en sentit longitudinal. No es pogué documentar la potència total d'aquest estrat, ja que s'estenia més enllà de la profunditat màxima a què es va arribar (uns 65 cm. respecte

la cota actual del sòl). Es pot dir, doncs, que la u. e. 106 es documentà entre 6'293 o bé 6'143 m. s. n. m. (segons les zones) i 5'893 m. s. n. m. D'altra banda, era coberta per les unitats 101 i 105.

7. Conclusions

Tot i que el control arqueològic realitzat ha estat catalogat amb el nom d'“Intervenció arqueològica al carrer dels Mestres Casals i Martorell, núm. 1-7 i 6-20” cal recordar que, en realitat, i com ja hem explicat en l'apartat anterior (“Descripció dels treballs realitzats”), el control arqueològic s'ha realitzat únicament des del núm. 6 al 20, si bé la canalització venia del núm. 9.³⁶

Pel que fa als resultats de la intervenció, s'ha constatat la inexistència de restes arqueològiques a la zona afectada (aquesta afirmació, és clar, és vàlida únicament fins a la cota màxima a què es va aprofundir, que ja hem especificat que fou d'uns 65 cm. respecte el nivell de sòl actual, és a dir, que es va aprofundir fins a 5'893 m. s. n. m.).

En concret, únicament es documentà el paviment actualment en ús del carrer dels Mestres Casals i Martorell acompanyat de la seva preparació en determinades zones (unitats estratigràfiques 101, 102 i 103), un paviment del carrer i la seva preparació, tots d'època contemporània, ja amortitzats (unitats estratigràfiques 104 i 105), i un nivell de rebliment format per sauló barrejat amb clapes d'argiles vermelles i amb presència de material constructiu contemporani (u. e. 106). Aquest rebliment cobria serveis moderns (aigua, electricitat, gas i clavegueres encara en ús), de manera que podem afirmar que la intervenció s'ha portat a terme en una zona molt afectada per la instal·lació d'aquests serveis subterranis.

Així doncs, es pot concloure que la intervenció arqueològica ha tingut resultats negatius, ja que no només no han aparegut estructures dignes d'interès des d'un punt de vista arqueològic, sinó que tampoc no s'ha recuperat material arqueològic.

De fet, les pròpies característiques de la intervenció (l'escassa profunditat a què s'ha instal·lat la canalització elèctrica –que ha impedit arribar

³⁶ Vegeu, als Annexes: “Documentació planimètrica”, figura B.

al nivell geològic—, els reduïts 40-50 cm. d'amplada de la rasa i l'abundant presència de serveis) han dificultat l'obtenció de resultats que poguessin ésser més profitosos a l'hora de respondre els interrogants plantejats al voltant del poblament i de l'urbanisme de l'àrea al llarg de la història. En qualsevol cas, però, cal no descartar la possibilitat que hi hagi restes arqueològiques a la zona intervinguda en un nivell inferior a la cota màxima a què s'ha arribat en la present intervenció.

8. Bibliografia

- AA. VV. (1969-1980): *Gran enciclopèdia catalana*. 15 vol. Edicions 62 – Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona.
- AA. VV. (1982): *Gran geografia comarcal de Catalunya. Volum 8: El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AA. VV. (2001): *La construcció de la gran Barcelona: l'obertura de la Via Laietana 1908-1958*. Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona.
- AA. VV. (2003): *Informe preliminar de la intervenció arqueològica del Projecte d'Infraestructures Troncals des del C/ Carders a la central de RSU, al Mercat de Santa Caterina, Ciutat Vella, Barcelona*. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- AGUELO, Jordi; HUERTAS, Josefa; i PUIG, Ferran (2003): "El convent de Santa Caterina de Barcelona. L'aportació de l'arqueologia". A: *II Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya. Actes*. Associació Catalana per a la Recerca en Arqueologia Medieval. Sant Cugat del Vallès. Pàg. 78-86.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. *BCNPIC: Punt d'informació cartogràfica de Barcelona*. <<http://www.bcn.es/cjibin/pt.pl?url=/guia/bcnpicc.html>> (consultada el 31 de març de 2005).
- AMADES, Joan (1984): *Històries i llegendes de Barcelona. Passejada pels carrers de la ciutat vella. Volum II*. Edicions 62. Barcelona.
- CARANDINI, Andrea (1997): *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Crítica. Barcelona.
- CIRICI, Alexandre (1979): *Barcelona pam a pam*. Teide. Barcelona.

- FABRE, Jaume; i HUERTAS CLAVERIA, Josep Maria (1977): *Tots els barris de Barcelona. Volum V: L'Eixample i la Barcelona Vella*. Edicions 62. Barcelona.
- FÀBREGAS i ESPADALER, Marta (2002): *Memòria tècnica del sondeig arqueològic realitzat al nord del solar de Fonollar, 13 (Barcelona). Octubre del 1999*. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- GARCIA ESPUCHE, Albert; i GUÀRDIA BASSOLS, Manuel (1986): *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Edicions de la Magrana. Barcelona.
- GRANADOS, J. O., coord. (1989): *Sondeig arqueològic a l'avinguda Cambó (Barcelona). 1984-1985*. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- GRANADOS, Oriol (1991): "Estructura urbana de la ciutat romana". A: *Història de Barcelona. Volum 1. La ciutat antiga*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 139-201.
- GUÀRDIA, Manuel; i GARCIA ESPUCHE, Albert (1992): "Consolidació d'una estructura urbana; 1300-1516". A: *Història de Barcelona. Volum 3: La ciutat consolidada (segles XIV i XV)*. Dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 35-72.
- HARRIS, Edward C. (1991): *Principios de estratigrafía arqueológica*. Crítica. Barcelona.
- HUERTAS ARROYO, Josefa; i MORER DE LLORENS, Jordi (1999): *Memòria de la intervenció arqueològica al mercat de Santa Caterina (Barcelona, Barcelonès). Desembre 1997 / Març 1998*. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- HUERTAS ARROYO, Josefa (2003): *Memòria de la intervenció arqueològica al solar Fonollar / Gombau (Barcelona). Codi -87-2000. 18-*

19 setembre de 2000. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.

- HURTADO, Víctor; MESTRE, Jesús; i MISERACHS, Toni (1995): *Atles d'història de Catalunya*. Edicions 62. Barcelona.
- MARSINACH TIRVIÓ, Montserrat. (1989): "Urbanisme i societat a Barcelona a mitjan segle XIV: la plaça del Blat". A: *Història urbana del Pla de Barcelona. Volum I. Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 6 i 7 de desembre de 1985*. Institut Municipal d'història. Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 119-131.
- PALET i MARTÍNEZ, Josep Maria (1997): *Estudi territorial del Pla de Barcelona. Estructuració i evolució del territori entre l'època ibero-romana i l'altmedieval segles II-I aC – X-XI dC*. Centre d'Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura. Barcelona.
- PIERA i SANCERNI, Joan [1998 o posterior]: *Memòria tècnica de la intervenció arqueològica al Carrer Fonollar, 13 (Barcelona), Codi 81/98*. Inèdit. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya.
- SANZ PARERA, Miquel (1988): *El Pla de Barcelona. Constitució i característiques físiques*. Amelia Romero, editora. Sant Cugat del Vallès.

ANNEXES

Repertori estratigràfic

Documentació gràfica

- **Documentació fotogràfica**
- **Documentació planimètrica**

Repertori estratigràfic

Fitxa d'unitat estratigràfica		U. E. : 101.
Sector: Rasa 100 (davant finca núm. 6-8 i el 1r m. del sud-est de la finca núm. 10).	Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.
DEFINICIÓ :	Paviment actualment en ús del carrer (únicament davant de la finca núm. 6-8 i el primer metre del sud-est de la finca núm. 10).	
DESCRIPCIÓ :	Nivell de formigó d'uns 25 cm. de potència (documentat entre 6'543 i 6'293 m. s. n. m.).	
MATERIAL DIRECTOR :		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	Equivalent a
	Rebleix a	És reblert per
	Cobreix a 106.	És cobert per
	Talla a	Tallat per
	Es recolza a	Se li recolza
	S'entrega a	Se li entrega

Fitxa d'unitat estratigràfica		U. E. : 102.
Sector: Rasa 100 (entre el núm. 10 –després del 1r m. pel sud-est– i el núm. 20).	Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.
DEFINICIÓ :	Paviment actualment en ús al carrer dels Mestres Casals i Martorell (entre el núm. 10 – després del primer metre pel sud-est– i el núm. 20).	
DESCRIPCIÓ :	Format per lloses de pedra rectangulars de 34/35 x 49/50 cm. i uns 5 cm. de potència. Apareixia, per tant, entre 6'543 i 6'493 m. s. n. m.	
MATERIAL DIRECTOR :		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	Equivalent a
	Rebleix a	És reblert per
	Cobreix a 103.	És cobert per
	Talla a	Tallat per
	Es recolza a	Se li recolza
	S'entrega a	Se li entrega

Fitxa d'unitat estratigràfica		U. E. : 103.		
Sector: Rasa 100 (entre el núm. 10 –després del 1r m. pel sud-est– i el núm. 20).		Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.	
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment actualment en ús al carrer dels Mestres Casals i Martorell, entre el núm. 10 (després del primer metre pel sud-est) i el núm. 20.			
DESCRIPCIÓ :	Formigó, amb una potència d'uns 20 cm. Es documentà entre 6'493 i 6'293 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	104.	És cobert per	102.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica		U. E. : 104.		
Sector: Rasa 100 (entre el núm. 10 –després del 1r m. pel sud-est– i el núm. 20).		Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.	
DEFINICIÓ :	Paviment del carrer Mestres Casals i Martorell ja amortitzat, entre el núm. 10 (després del primer metre pel sud-est) i el núm. 20.			
DESCRIPCIÓ :	Composat per lloses de característiques molt similars a les de la u. e. 102, també d'uns 5 cm. de gruix. Apareixia entre 6'293 i 6'243 m. s. n. m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	105.	És cobert per	103.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica		U. E. : 105.		
Sector: Rasa 100 (entre el núm. 10 –després del 1r m. pel sud-est– i el núm. 20).		Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.	
DEFINICIÓ :	Preparació del paviment del carrer dels Mestres Casals i Martorell ja amortitzat, entre el núm. 10 (després del primer metre pel sud-est) i el núm. 20.			
DESCRIPCIÓ :	Formigó, amb una potència d'uns 10 cm. (es documentà entre 6'243 i 6'143 m. s. n. m.).			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a	106.	És cobert per	104.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'unitat estratigràfica		U. E. : 106.		
Sector: Rasa 100.		Fase: --	Cronologia: Segle XX-XXI.	
DEFINICIÓ :	Sauló de rebliment de rases de serveis recents.			
DESCRIPCIÓ :	Sauló de color marró grisós (si bé amb algunes zones més ataronjades) barrejat amb restes de material constructiu contemporani i amb clapes d'argiles vermelles. L'estrat s'estenia més enllà de la cota màxima de profunditat de la rasa (es documentà entre 6'293 o bé 6'143 m. s. n. m., depenent de les zones, i 5'893 m. s. n. m.).			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		És reblert per	
	Cobreix a		És cobert per	101, 105.
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Documentació fotogràfica

Fotografia núm. 1.

Vista general de la zona intervinguda, mirant al nord-oest.

Fotografia núm. 2.

Obrer treballant amb el martell compressor a la Rasa 100. Fotografia efectuada mirant al sud-est.

Fotografia núm. 3.

Obrer treballant amb la pala a la Rasa 100, extraient la u. e. 106. Fotografia efectuada mirant al nord-oest.

Fotografia núm. 4.

Rasa 100 ja buidada fins a la cota màxima de profunditat, davant del núm. 20 del carrer de Mestres Casals i Martorell. Fotografia realitzada mirant al nord-oest.

Fotografia núm. 5.

Tall estratigràfic de la Rasa 100, davant del núm. 12 del carrer dels Mestres Casals i Martorell, mirant al sud-oest.

Fotografia núm. 5.

Obrers col·locant cable e lèctric a la Rasa 100, mirant al sud-est.

Documentació planimètrica

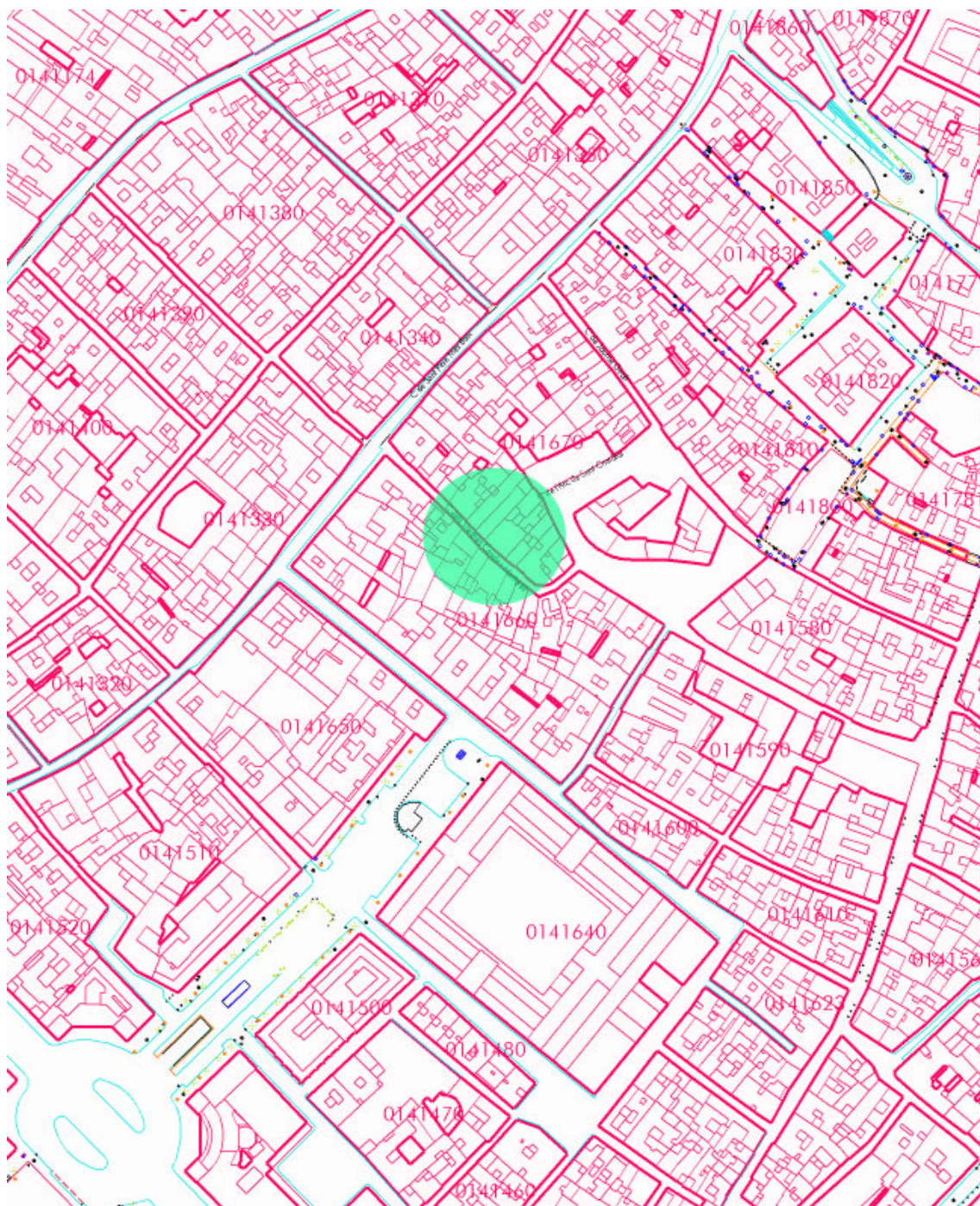
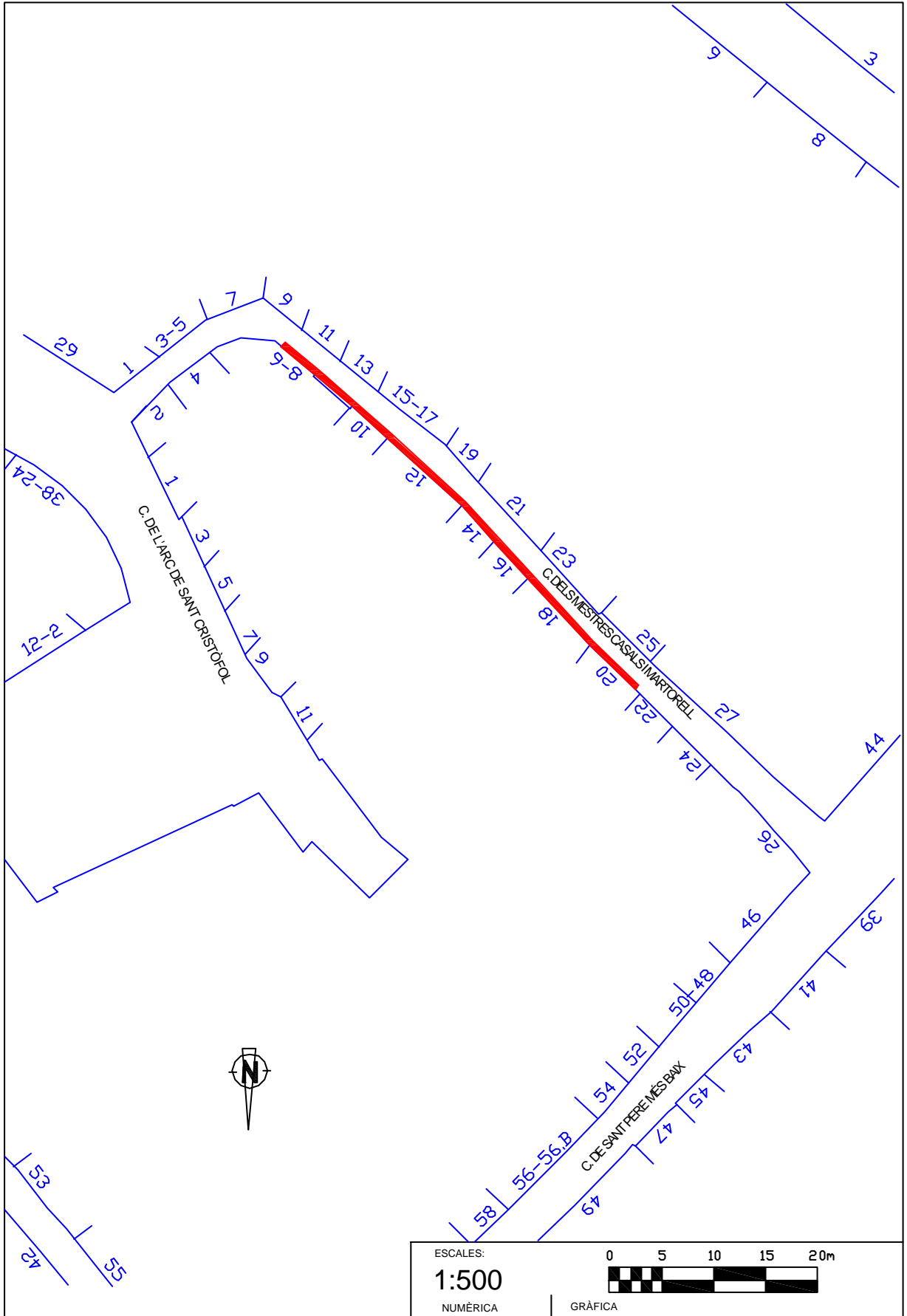

Figura A.

En verd, zona objecte de la intervenció arqueològica preventiva.

ESCALES:
1:500
 NUMÈRICA | GRÀFICA